

De mogelijkheden tot een natuurlijker bosbouw in Nederland

R. Klaassen

Staatsbosbeheer

Op het symposium "Zorgen voor Bomen" op 16 februari jl. heeft L. Oldenkamp behartenswaardige woorden gesproken over ondermeer standruimte-regeling, kroonopbouw, stabiliteit, variatie en kleinschaligheid. Zijn credo vertoonde een sterke affiniteit met de door Schädelin en Leibundgut in Zwitserland ontwikkelde ideeën en technieken. Wel blijft de vraag hangen waarom het zo lang geduurd heeft dat deze ideeën in Nederland worden geïntroduceerd, terwijl ze b.v. in Oost-Europa reeds lang gemeengoed zijn geworden en op grote schaal worden toegepast. Maar dat is wellicht voer voor (bos)psychologen.

Reeds in de vijftiger jaren heeft Doing Kraft gepleit voor een toepassing van de verfijnde Zwitserse bosbouwmethoden op het Nederlandse bos. Maar in hoeverre komen de omstandigheden bij ons overeen met die in Zwitserland? Zijn antwoord hierop was zeer positief: "Er is geen enkele reden waarom de Zwitserse methoden bij ons op de rijkere en veenachtige gronden niet toegepast of althans beproefd zouden kunnen worden".

Onze ervaringen met de bebossing in de Wieringermeer staven de uitspraak van Doing Kraft. De bodem is matig rijk. Het bos is plm. 30 jaar oud en bestaat voor 75 procent uit diverse mengingen van eik, es, beuk en esdoorn. De groei en ontwikkeling is over het algemeen goed tot zeer goed. Vooral de beuk en de eik excelleren. Op de goede standplaatsen bedroeg in 1973 de jaarlijkse aanwas 10-15 m³/ha, terwijl een zeer recente opname van enkele loofhoutproefperken voor de es en de beuk een bijgroei van meer dan 20 m³/j/ha opleverde. Met uitzondering van de beuk, verjongen de genoemde soorten zich reeds natuurlijk. De beuk is plaatselijk sinds 2 jaren manbaar en we zien dan ook reikhalzend uit naar zijn uitzaai. Na een dunning ziet men op de goede standplaatsen bovendien veelvuldig uitzaai van meidoorn, vlier, lijsterbes en berk. Amerikaanse vogelkers komt plaatselijk voor onder eik en zwarte den.

De dunning is gericht op een selectieve boomdunning, waarbij de mengingen zoveel mogelijk gehand-

haafd blijven. Sinds kort trachten we bij de dunning gebruik te maken van de decimale boomclassificatie van prof. Schädelin. Vooral bij de beuk is deze zeer bruikbaar. Door deze vorm van selectiedunning wordt de bijgroei geconcentreerd op de bomen met de beste fenotype en verkrijgt men tevens de grootste waarde-bijgroei.

Persoonlijk zie ik volop mogelijkheden aanwezig tot het scheppen van een plenterbos en/of een femelkapbedrijf. Dat een dergelijk bos in economische zin niet onder hoeft te doen voor een leegkapbos, ja deze zelf kan overtreffen, hebben diverse auteurs aangetoond. Daarnaast biedt ze nog vele andere voordelen.

Uit de studie van H. E. van der Lans is gebleken dat, bij bebossing van matig rijke tot rijke gronden, de beuk een veel grotere rol kan spelen dan tot nu toe het geval is geweest. Daarentegen is m.i. voor de es in het verleden een te grote plaats ingeruimd. De ervaring leert dat deze boomsoort, na een snelle jeugdgroei, na plm. 15-20 jaar vaak in groei en ontwikkeling achterblijft. In de concurrentie met beuk en eik is ze bijna altijd de mindere. De verklaring is waarschijnlijk dat de es van nature thuishoort op de allerbeste, goed ontwaterde en goed doorluchte gronden. Deze zgn. tuingronden zijn niet zo rijkelijk vertegenwoordigd.

In Zwitserland bestaat een instelling die enigszins te vergelijken is met onze "Stichting Industrie-Hout", nl. de "Hespa", het houtinkoophbureau van een zestal papierfabrieken. Zij publiceert regelmatig zeer leeswaardige boekwerkjes, ook over zuiver bosbouwkundige onderwerpen. Zo verscheen in 1974 hun mededeling nr. 66: "Der Plenterwald", geschreven door dr. W. Trepp, een in Zwitserse vakkringen bekend auteur. Het is een geheel op de praktijk gericht boekwerkje, voorzien van een 42-tal zeer verduidelijkende foto's.

Mij intrigeerde vooral een opmerking over het beheer van beukenbossen. Dr. Trepp schrijft hierover: "We vragen ons echter wel af, of een verjongingsplenterbedrijf de waarde van het beukenhout niet zou verhogen. Het is niet bewezen dat het Midden-

Europese beukenhout van nature minder waardevol is als dat uit de oerwoudachtige bossen in Oost-Europa. De slechte kwaliteit van het beukenbos uit Midden-Europa is eerder uit de bosgeschiedenis én uit de huidige toestand van onze bossen te verklaren. In het dichtbewoonde Midden-Europa zijn de beukenbossen eeuwenlang als hakhoutbedrijf, voor het verkrijgen van brandhout, beheerd. Vandaag staan ze nog overwegend in dichte sluiting. Een overgang naar een plenterstructuur, dat dichter staat bij de groeiomstandigheden in het oerwoud, zou de bijgroei op de sneller groeiende bomen van de bovenetage concentreren. Daardoor zou in grotere mate zwaarhout met brede jaarringen, zoals door de beukenverwerkende industrieën verlangd wordt, geteeld kunnen worden. Ook wanneer de zuivere beukenbossen niet voor het plenteren in aanmerking zouden komen, dan zijn er nog altijd veel gebieden met gemengde beukenbossen waarin het plenteren juist de uitkomst zou bieden".

In eerste instantie heb ik mij tot het Houtvoorlichtingsinstituut te Amsterdam gewend met de vraag of het hun bekend was dat beukenverwerkende industrieën inderdaad hout met brede jaarringen prefereren. Het antwoord was, dat dit hun niet bekend was.

Daarna heb ik de stoute schoenen maar aange trokken en dr. Trepp zelf om een nadere toelichting gevraagd. Deze schrijft mij nu het volgende:

"Het verheugt mij dat U mijn boekje gelezen hebt. Uw opmerkingen zijn geheel juist. De oerwoudachtige beukenbossen in Oost-Europa zijn niet zo gelijkmatig gegroeid als onze kunstmatige bossen of als de loofhoutbossen die voortgekomen zijn uit het hakhoutbedrijf. Bekend is dat snel gegroeid beukenhout met brede jaarringen minder taai en bros is als het langzaam gegroeide. Daarom wordt het ook door de houthandel geprefereerd.

Door het sterker openmaken van de opstand wordt de diktegroei van de bomen gestimuleerd en hierdoor wordt waardevoller beukenhout verkregen. Omdat het plenterbos de eigenschap heeft om blijvend zwaarhout te produceren, kan men met deze bedrijfsvorm het verlangde doel het beste bereiken.

Ik mag U adviseren om met een proefvak te starten. U verkrijgt een plenterstructuur als U in de boomfase niet meer gelijkmatig dunt, maar de bomen meer troepsgewijze verwijderd (een troep heeft een oppervlakte van maximaal 0.5 are; een groep een oppervlakte van 0.5 tot 5 are).

Hierdoor ontstaan nu in het kronendak kleine openingen die zich in het beukenbos echter altijd weer kunnen sluiten. De verjonging heeft dan echter de gelegenheid om zich in deze openingen te ontwikkelen en t.z.t. omhoog te komen".

Het bovenstaande spreekt voor zich zelf en kan misschien ook waardevol zijn in het kader van de huidige probleemstelling rondom de beuk. Het is geenszins mijn bedoeling om hier te gaan pleiten voor het algemeen invoeren van het plenterbos of het plenterprincipe. Elke beheerder zal moeten trachten om voor zijn gebied de meest gewenste beheersvorm te vinden. Voor het bosbouwkundig onderzoek is echter een nieuw, breed, arbeidsveld aanwezig waar de velden wit zijn om te oogsten.

Indien nu elke beheerder op zijn eigen "standplaats" (en "De Dorschkamp" voor ons allen) tracht om een vorm van economische bosbouw op ecologische basis uit te oefenen, dan kunnen onze opvolgers misschien de uitspraak van Biolly: "Dit bos is mooi, en de bosbeheerder geniet van het zeldzame voorrecht het mooie te vinden terwijl hij het nuttige zoekt; hij beseft de harmonie die tegelijkertijd zijn kapitaal is" beamen.

Literatuur

- Blokhuis, J. L. W. 1965. Het plenterbos een utopie - neen! Nederlands Bosbouw Tijdschrift 37 (3): 75-78.
- Lans, H. E. van der: Over zomergroene loofoerwouden van het Nederlandse klimaatgebied. Doctoraal scriptie 1976.
- Leibundgut, H.: Die Waldpflege. Bern 1966.
- Leibundgut, H.: Der Wald. Eine Lebensgemeinschaft. Frauenfeld 1970.
- Mlegroet, H. van. 1965. De toepassing van de plentering in Nederland. Nederlands Bosbouw Tijdschrift 37 (10): 310-334; (11): 373.
- Trepp, W.: Der Plenterwald. Luzern 1974.